CONSIDERATIONS REGARDING ROMANIAN TRADITIONAL CAROLS PERFORMED IN SLĂNIC PRAHOVA AREA

Andreea Vlăsceanu
Petroleum-Gas University of Ploiești

Abstract: The article reveals the theme of exploitation of local culture in Slănic Prahova area, a Romanian urban space. Through an ethnological case study realized in this space in 2015, the article highlights the originality of this environment and also puts together two concepts: tradition and innovation. The urban identity of Slănic Prahova area was decipher through an investigation of urban ethnology. A linguistic research on the Romanian traditional songs performed in the folckloric habits highlights the local specific of this area. The article presents Christmas carols analyzed from the linguistic, ethnological and social point of view, carols unchanged by time.

Keywords: linguistics, tradition, innovation, ethnology, carol.

Spaţiul urban românesc este o realitate în dezvoltarea societăţii româneşti care marchează diferenţe semnificative faţă de spaţiul rural şi evidenţiază două dimensiuni fundamentale: etnoculturalul şi socioculturalul.

Orașul Slănic Prahova este situat în Subcarpații de Curbură, fiind un areal semnificativ din punct de vedere al extracției de sare, dar și ca stațiune balneo-climaterică. Din punct de vedere al orientării geografice, orașul Slănic se situează în partea central-nordică a județului Prahova, între coordonatele de 45˚ 13′ 50″ latitudine nordică și 25˚ 56′ 20″ longitudine estică.[1]

Slănicul se află pe valea pârâului cu același nume, un important afluent al Vărbilăului. Apele sale, mereu aceleași și mereu altele, au luptat necontenit cu capriciile geologice ale ținutului. Izvorât din soclul de piatră al Gorganului, unul dintre cele trei dealuri care înconjoară Slănicul (Plaiul Șerban Vodă și Dealul Piatra Verde), pârâul Slănic își croiește drum prin dealurile de piatră și sare, uneori învolburat, alteori liniștit, creând terase, dar și poieni în care oamenii și-au înfiripat frumoase gospodării. Orașul este alcătuit din trei cartiere: Prăjani, Groșani și Centru, aceste așezări aparținând în timpurile străvechi unui sistem social moșnenesc, locuitorii numindu-se de asemena moșneni.[2]

Prima atestare documentară a Slănicului datează de la începutul secolului al XVI-lea, însă Nicolae Iorga, în lucrarea sa *Tratatul de Istorie al României*[3], precizează că exploatarea ocnelor slănicene ar data din cele mai vechi timpuri. În multe puncte ale Slănicului au fost descoperite numeroase vestigii arheologice, datând din epoca bronzului (pumnale, săbii, topoare). În nordul oraşului există un munte format din tuf vulcanic, numit Piatra-Verde, aici fiind descoperite urmele unei cetăţi dacice. În acest loc s-a găsit o monedă daco-getică din secolul II î.H., pe care este imprimat capul zeului viţei-de-vie Dionisos. De asemenea, s-au mai găsit vase de lut, în care

[1] Vasile Petrescu, *Slănic- Prahova la 470 de ani de Atestare Documentară*, Editura Premier, Bucureşti, 2003, p. 15.
[2] Arhiva Primăriei Slănic, *Documente slănicene*, cap. II, p. 24.
[3] C. Georgescu, *Monografia oraşului Slănic, 1945 (în manuscris),* p. 15.

erau denari romani, monede folosite în acea vreme de către romani. Acest lucru dovedeşte faptul că aşezarea slăniceană s-a dezvoltat foarte mult, dar a avut legături comerciale şi cu restul ţării.

Interferenţele urbanului cu ruralul se regăsesc în arealul Slănic Prahova pe toate palierele, conturând astfel un spaţiu social rar care include două tipuri de structuri: pe de-o parte se evidenţiază un mediu rural, cunoscut prin păstrarea autentică a obiceiurilor şi tradiţiilor din acest areal şi, pe de altă parte, o structură urbană conturată de aşezări urbane (blocuri, instituţii, societăţi comerciale ş.a).

Slănicul a început să fie recunoscut ca aşezare începând cu anul 1691, când Spătarul Mihai Cantacuzino devine proprietarul unei moşii de 1077 de hectare, care reprezenta aproximativ un sfert din suprafaţa Slănicului, printr-un hrisov semnat de Domnul Ţării de la acea vreme, Constantin Brâncoveanu.[4] Spătarul a cumpărat această moşie, tocmai pentru a începe exploatarea sării în Slănic.

Denumirea Slănicului apare la începutul sec. al XVI –lea în registrele vigesimale din Braşov. Acestea au înregistrat care cu mărfuri din Slănic alături de 71 de care din satele vecime (Homorâciu, Plopeni, Teişani, Văleni).[5] Slavii au numit aşezarea ,,Slăniku", însemnând ,,târg de sare", în timp ce în bulgară ,,Slănic" înseamnă ,,bulgăre de sare".

Satul slănicean, ca orice sat din vechime, este un fenomen social complex ce cuprindea laolaltă trei elemente distincte: o ,,populaţie", ,,o vatră de sat" şi un ,,trup de moşie".

În oraşul Slănic, Spătarul Mihail Cantacuzino a avut o contribuţie importantă la dezvoltarea culturii locale prin faptul că, pe lângă minele de sare înfiinţate a redeschis şcoala slavo-română în anul 1867. De asemenea, a construit şi o biserică, în incinta căreia funcţiona această şcoală. Şcoala slăniceană a funcţionat mult mai devreme, deoarece există informaţii care menţionează că primele şcoli ar fi existat prin anii 1741-1743. Acestea funcţionau pentru fiii boierilor, dar şi pentru copiii negustorilor care voiau ,,să se aplece către învăţătură". În schimb, copiii meseriaşilor şi ai ciocănaşilor (tăietor de sare), trebuia să înveţe să taie sare. Spătarul a dat ordin să se creeze condiţiile necesare funcţionării şcolii prin asigurarea de lemne, manuale şi dascăli bine pregătiţi.

Încă din cele mai vechi timpuri şi până astăzi, viaţa ţăranului român a depins de obiceiurile de peste an, toate adunate într-un calendar tradiţional care este respectat în funcţie de un anumit areal. Alături de calendarul alcătuit de biserică, comunităţile rurale şi-au făcut propriul calendar care conţine legi nescrise ale tradiţiei populare şi care se aplică în funcţie de fiecare anotimp în parte. Acest calendar se ghidează după reperele cosmice (echinocţii, solstiţii şi faze ale lunii) şi terestre (apariţia primilor muguri, sosirea şi plecarea păsărilor călătoare, căderea primelor frunze şi apariţia primei zăpezi).

Elemente purificatore cum ar fi: focul, apa, sarea, dar şi plante tămăduitoare, care întregesc actul purificării s-au folosit pentru realizarea unor anumite ritualuri si ceremonii tradiţionale. Primăvara se curăţă grădinile, iar gunoaielor rezultate li se dau foc, tocmai pentru a purifica pământul care urmează să rodească din nou. În ziua în care se pleacă la arat, caii şi plugul se stropesc cu apă sfinţită, pentru ca recolta să fie bogată. În descântecele şi ritualurile de dragoste se folosesc busuiocul şi mătrăguna, două plante magice, care se crede că fac minuni în aflarea ursitului unei fete sau în schimbarea destinului băiatului.

[4] C. Săvulescu, *Monografia ilustrată a oraşului Slănic*, în manuscris, 1990.
[5] Andreescu Maria, *Monografia Slănicului*, în manuscris, 1945, p. 35.

În orice areal, existenţa umană este coordonată de un cumul de obiceiuri şi tradiţii specifice locului. Orice perioadă a vieţii este marcată de aceste datini începând cu obiceiurile de naştere, nuntă şi înmormântare în cadrul cărora se întâlnesc şi obiceiuri calendaristice.

În mediul urban al arealului Slănic, obiceiurile de iarnă îşi regăsesc originea în sfera ruralului şi îşi păstrează în acelaşi timp valoarea estetică şi autentică indiferent de locul în care sunt performate.

Fenomenul colindatului deschide ciclul celor douăsprezece zile ale sărbătorilor Crăciunului şi Anului Nou. El începea în seara de Ajun şi continua în unele locuri în Ajunul şi în ziua Anului Nou. La colindat participă tot satul tradiţional, deşi efectiv colindă doar copiii şi flăcăii constituiţi în cete, bărbaţii până la o anumită vârstă (până la 50 de ani), mai nou şi fetele, rar de tot femeile şi uneori fetele şi flăcăii împreună.[6]

Potrivit studiilor folclorice realizate, termenul de „a colinda" înseamnă a merge din casă în casă cu urări de belşug şi sănătate. Colindatul se realizează de cete de copii, tineri, dar şi bătrâni. Un element semnificativ în realizarea colindatului este costumul popular. Toţi cei care pleacă la colindat poartă costume populare specifice zonei din care provin. Alte instrumente specifice colindatului sunt: buhaiul,clopotele, biciul, sorcova, dar şi chitara.

În spaţiile urbane, colindatul se performează la scările de bloc, respectiv la fiecare uşa în parte şi, de asemenea, la fiecare instituţie a oraşului. În Slănic se păstrează aceeaşi formulă a grupului de tineri, numit *ceată* şi se performează colindatul respectându-se întocmai aceleaşi tradiţii pe care le respectau sătenii.

Colindul care deschide seria urărilor sărbătorilor de iarnă este numit „Bună dimineaţa". Colindul de *Bună dimineaţa* conţine urări de sănătate, belşug şi urări de bine pentru anul care va veni:

„Bună dimineaţa lui Moş Ajun,/Bună dimineaţa lui Moş Crăciun./Bine v-am găsit cinstiţi gospodari!/Am venit să vă urăm şi cu drag să vă cântăm/Asta-i seara de Ajun şi seara lui Moş Crăciun/Să vă fie casa, casă/Să vă fie masa, masă/Câte cuie sunt la casă/Atâţia colaci pe masă/Câte paie sunt în şură/Atâta grâu în bătătură./Sănătate multă-n casă/Şi copii frumoşi la masă./Iar acuma la plecare/Te rugăm cu mic, cu mare,/Să ne dai câte-un covrig/Ca să nu murim de frig./Iar Crăciunul care vine/Să te găsească cu bine/La anul şi la mulţi ani!"[7]

Elementele lexicale care se regăsesc în acest colind performat în arealul Slănic întăresc ideea păstrării autenticităţii unor termeni vechi: șură, gospodar, bătătură, colac. Termenul „șură este atestat prima dată în anul 1551 ef D. BOGDAN GL 108. Clădire anexă într-o gospodărie (rurală) de obicei cu mai multe încăperi, care servește mai ales la depozitarea nutrețului, a cerealelor, a uneltelor gricole etc. Sau la adăpostirea vitelor și a cailor; prestr. Șopron (11). V hambar, grajd, magazie (11) *Grâul strângeți în șura mea*. 2. Șură-din germ dial. Sehur, săs. Sehyren. Șura este uneori o clădire mai mare decât casa, cu pereți de bîrne și un acoperiș de paie, extrem de înalt, VUIA T.N. 101, cî. Id. PĂST, 192, DR. IV, 147 *Priveam cele grămădite în șura-i largă.".* [8]

Termenul „gospodar" „I. s.m. Hospodar II. Paysan aise. Maître de maison. Mari. 2. Menager. 1. Domn, prinț. Alexandru Ipsilant. Voevod i Gospodar. DIONISIE. C. 166. 2. Om ce are casă, vite și toate cele trebuitoare la o gospodărie. (CREANGĂ GL), țăran cu stare, mic proprietar econom. P. ext. Stăpân de casă. P. gener. Bărbat, soț. Hospodar s.m. (ad.I) LB (ad II)-

[6] Mihai Pop, *Obiceiuri tradiţionale româneşti*, Editura Univers, Bucureşti, 1999, p. 46.
[7] Subiect investigat: Avram Nicolae, 68 de ani, loc. Slănic, 23 iulie 2014.
[8] DLR, Tom XV, SPONGLAR-Ș, București, Editura Academiei Romane, 2010.

Nu se întreabă casa frumosului, ci casa hospodarului. ZANNE, P II 561 (Într-o poezie populară din Muntenia, unde cuvântul nu-i întrebuințat) boscodăr s.m. MAT. FOLC. 166."[9]

De asemenea, „colacul" are multiple semnificații: „s.m. 1. Aluat (cocă) de făină (de grâu) copt în cuptor (un fel de pâine), de obiceiu în forma rotundi din două s. trei suluri de cocă, făcut nu pentru mâncarea zilnică obicinuită, ci pentru împărțit altora la anume solemnități religioase ale familiei (...). Colacii au un rol destul de important în viața religioasă a poporului nostru, fiind dați în dar preoților, de pomană săracilor, precum și nașilor s. la diferite ocazii solemne. 2. A aștepta pe cineva cu colaci calzi= a-i face o primire deosebit de călduroasă. 3. Nu i-a s-au prins colacii=n-a izbutit, nu i-a mers. ION CR. VII 54. Popâc, moașă, colac=iată, tocmai acum când nici nu ma așteptam. 4. P. Ext. Bucăți de pâine cu colivă și lumânare pe ea care se împart la săraci, la rude și la vecini."[10]

Colindătorii primesc colaci, mere, nuci, dar şi alte dulciuri. Colindatul se face până seara târziu, dar şi în dimineaţa de Ajun. În această zi, gospodinele continuă pregătirile pentru ziua de Crăciun: se frământă cozonacii şi colacii care se vor duce la biserică şi se pregătesc celelalte produse de porc. Seara, femeile merg la slujbă cu toate produsele pentru a fi sfinţite şi împărţite în ziua de Crăciun, pentru sufletele celor plecaţi la cele veşnice.

Ziua de Crăciun este o zi specială, pentru că reuneşte toată familia în jurul mesei de Crăciun. Copiii primesc daruri, iar înainte de a se aşeza la masă, bărbatul casei spune rugăciunea *Tatăl nostru* şi mulţumeşte lui Dumnezeu pentru bucatele date. Se servesc bucate tradiţionale: şuncă, tobă, sarmale, friptură, dar şi cozonac şi alte prăjituri tradiţionale.

Încă din cele mai vechi timpuri, sărbătoarea Crăciunului durează trei zile, a treia zi fiind sărbătorit *Sfântul Ştefan*. La Slănic, toţi cei care poartă numele de Ştefan, sunt colindaţi de cete de flăcăi, cu urări de sănătate şi bogăţie:

„Sfânt Ştefane, sfânt Ştefane,/Astăzi de ziua matale,/Îţi urăm cu bucurie,/Mulţi ani norocoşi să-ţi fie/Sănătate, fericire,/Iar la anul care vine,/Să te găsim tot cu bine."[11]

În zilele care urmează, se fac pregătirile pentru trecerea în Noul An, gospodinele pregătesc alte bucate, iar copiii şi tinerii se pregătesc din nou de colindat. De această dată, colindele sunt mai numeroase şi toate conţin urări de bine şi belşug pentru noul an. Se performează colinde de genul: *Capra, Ursul, Sorcova, Pluguşorul, Florile dalbe*, dar şi alte colinde specifice locului.

Obiceiul *Capra* se performează de cete de copii şi flăcăi îmbrăcaţi în costume populare. Unul dintre ei interpretează rolul caprei, fiind acoperit cu o cuvertură realizată din lână colorată şi lucrată cu motive populare şi o mască reprezentând capul caprei confecţionat din lemn. Acesta dansează în ritmul colindului spus de alt flăcău :

Capra

„Ţa ţa ţa căpriţă ţa/Hai să facem bani cu ea/Ţa ţa ţa la iarbă verde/Că nici lupu' nu te vede./Capra noastră e frumoasă/Gătită ca o mireasă/E frumoasă bate-o focul/Joacă de-i sare cojocul./Asta-i capra de Slănic/Cu nimeni n-are nimic/Dacă-i daţi un leu sau doi/Ea mai vine pe la voi./Şi acuma la plecare/Să vă facem o urare/La anu' când mai venim/Sănătoşi să vă găsim." [12]

Colindul *Sorcova* este performat de grupuri de copii sau tineri, în seara de 31 decembrie şi în ziua de Anul Nou, pe 1 ianuarie.

Sorcova (text tradiţional)

[9] DLR, Tom VI, F-I/Î, București, Editura Academiei Romane, 2010.
[10] DLR, Tom II, C, București, Editura Academiei Romane, 2010.
[11] Subiect investigat: Saulea Victor, 81 de ani, loc. Slănic, 28 iulie 2014.
[12] Subiect investigat: Stuparu Mărioara, 69 de ani, loc. Slănic, 27 august, 2014.

„Sorcova vesela/Să trăiţi, să înfloriţi,/Ca merii, ca perii/În mijlocul verii/Tare ca piatra/Iute ca săgeata/Tare ca fierul/Iute ca oţelul./La anul şi la mulţi ani!”[13]

La Slănic, sorcova nu este constituită dintr-o nuieluşă îmbrăcată în hârtie creponată ca în alte părţi, ci este alcătuită dintr-un mănunchi de şapte ramuri de zarzăr, cireş, măr, vişin, cais, păr, şi prun, culese încă din luna noiembrie, de Sfântul Andrei şi puse în casă la căldură. Acestea înmuguresc, înfloresc şi astfel, se face un buchet legat cu o panglică roşie.

Limbajul folosit în toate cânturile este păstrat din cele mai vechi timpuri şi redat întocmai fără a fi atins de amprenta modernității. Majoritatea termenilor regăsiți în cânturile populare alcătuiesc un sistem de simboluri al limbii vorbite în acest areal.

Prin aceste obiceiuri şi tradiţii, din cadrul sărbătorilor de iarnă, oraşul Slănic îşi păstrează valoarea autentică şi va dăinui veşnic în memoria generaţiilor care vor transmite mai departe ideologii a acestor datini străvechi.

BIBLIOGRAFIE

1. Andreescu, Maria, *Monografia Slănicului*, în manuscris, 1945.
2. Arhiva Primăriei Slănic, *Documente slănicene*, cap. II.
3. DLR, Tom I, A-B, București, Editura Academiei Romane, 2010.
4. DLR, Tom II, C, București, Editura Academiei Romane, 2010.
5. DLR, Tom VI, F-I/Î, București, Editura Academiei Romane, 2010.
6. DLR, Tom XV, SPONGLAR-Ș, București, Editura Academiei Romane, 2010.
7. Georgescu, C., *Monografia oraşului Slănic,* 1945 *(în manuscris).*
8. Petrescu, Vasile *Slănic- Prahova la 470 de ani de Atestare Documentară*, Editura Premier, Bucureşti, 2003.
9. Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiţionale româneşti*, Editura Univers, Bucureşti, 1999
10. Săvulescu, C., *Monografia ilustrată a oraşului Slănic*, în manuscris, 1990.

[13] Subiect investigat: Pavel Marian, 13 ani, loc. Slănic, 18 noiembrie 2014.